

Смесова В.Л.,
к.е.н., доцент,

доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки,
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ТА ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ ІНТЕНСИВНОГО ТИПУ

Анотація. У статті обґрунтовано основоположні та допоміжні інститути, які чинять вплив на досягнення відтворення економічних відносин й економічних інтересів інтенсивного типу. Визначено важелі інституційного забезпечення даного процесу, з'ясовано кількісно-якісні характеристики, які дають змогу забезпечити його інтенсивний характер. Розкрито потенціал інституційного забезпечення інтенсивних змін інститутів власності, свободи, конкуренції та ринку, суспільного поділу праці, держави, розподілу і перерозподілу, громадянського суспільства.

Ключові слова: відтворення економічних відносин, влада, власність, економічні відносини, економічні інтереси, інститут, інтенсивний тип відтворення економічних відносин та економічних інтересів, кількісні зміни, якісні зміни.

Постановка проблеми. Однією з основоположних цілей розвитку вітчизняної економіки є досягнення переважно інтенсивного типу відтворення економічних відносин та економічних інтересів. Під останнім ми розуміємо суттєві зміни в якісних і водночас кількісних результатах економічної взаємодії, якісні трансформації можливостей реалізації економічних інтересів суб'єктів, затвердження нових форм реалізації економічних відносин та економічних інтересів, що детермінує їх розвиток у динаміці, і водночас підтримання їх стійкої відтворювальної основи. Формальні й неформальні інститути можуть обмежувати (стимулювати) інтенсивне відтворення економічних відносин та економічних інтересів залежно від характеру їхнього впливу, встановлюючи певну межу та дозволений простір зв'язків і взаємодій в економічній системі. Отже, йдеться про те, що інститути стають інституційними важелями стимулювання інтен-

сивного типу економічних взаємодій або навпаки – його стримування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розроблення основ інституційних змін в економіці пов'язують з ім'ям Д. Нортона, який досліджував систему норм і правил, які впорядковують і обмежують дії суб'єктів економіки [1]. Сучасні вчені проводили аналіз специфіки інститутів редистрибутивної економіки в межах пострадянського інституційного середовища, сигналів економічних суб'єктів щодо відхилення економіки від ефективного тренду (О.Е. Бессонова, Р.М. Нурєєв, Ю.В. Латов) [2; 3], характерних рис і структури інституційної матриці, яка чинить вплив на розвиток економічної системи (О.Е. Бессонова, С.Г. Кірдіна) [2; 4] та процес реалізації економічних інтересів (Н.С. Чернецова, Г.В. Теплов) [5], негативного впливу олігархізації на інституційний розвиток вітчизняної економіки (Ю.В. Кіндзерський) [6] тощо.

Водночас вплив інститутів на процес відтворення економічних відносин та економічних інтересів не був предметом аналізу вчених, не виявлялися інституційні закономірності, що сприяють (стримують) досягнення переважно інтенсивного типу їх безперервного відновлення, тобто кількісно-якісних змін в економічних взаємодіях, у їх змісті і формах, важелях та механізмах.

Мета статті полягає в обґрунтуванні інституційних важелів забезпечення інтенсивного типу відтворення економічних відносин та економічних інтересів, установленні наслідків впливу інститутів на можливість його досягнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо з теорії Д. Нортона, формальні інститути як «правила, написані

людьми», є продуктом «свідомих людських зусиль» [1, с. 18, 21] та відображають установлені ними норми, правила і механізми забезпечення їх виконання та підтримання. Але інституційні норми і правила є завжди підпорядкованими економічним законам та імперативам, які є усталеними і незмінними. На відміну від останніх інститути та їх конкретні форми швидко трансформуються у часі і просторі відповідно до змін історичних умов розвитку економіки, зміни продуктивних сил, форм і типів привласнення-відчуження тощо. Тобто, з одного боку, саме формальні й неформальні інститути у своїй сукупності відображають встановлені та законодавчо закріплені норми і межі економічних відносин, форми реалізації економічних інтересів, традиції господарської практики тощо. Але, з іншого боку, як зазначив А.А. Гриценко, здатні до постійної трансформації еволюційним і революційним шляхами через «інституційний прорив», «постійне продукування», оновлення й удосконалення інститутів, тобто через їх «інституційне нагромадження» [7, с. 62–63].

Тому під інститутами ми розуміємо сукупність установлених і узаконених норм, правил, які визначають упорядкованість та узгодженість у процесі відтворення економічних відносин і економічних інтересів та які здатні до власної кількісної й якісної трансформації. Відповідно, цільовою функцією інститутів є створення сприятливого економічного й інституційного середовища, спрямованого на підтримання стійкості і безперервності соціально-економічних взаємозв'язків, підвищення реактивності системи економічних відносин та економічних інтересів на зміни потреб економічних суб'єктів, забезпечення спрямованості відтворення економічних відносин та економічних інтересів у бік інтенсивного розвитку даних процесів. На нашу думку, особливе значення дана функція має в динаміці, оскільки інститути впорядковують відтворення економічних відносин, нівелюють хаос та емерджентність у взаємодії інтересів, згладжують конфлікти між ними, формують важелі їх урегулювання й узгодження, підтримання системоутворюваних взаємозв'язків, поглиблення взаємодій економічних суб'єктів.

Водночас можливий і протилежний вплив інститутів на дані процеси: обмеження реалізації економічних інтересів і відновлення їх взаємодії, стримування відтворення економічних відносин, пригнічення будь-якої активності та ініціатив, формування середовища, для якого є характерним незахищеність інтересів, прав власності, ризикованість, невизначеність, хаос, що може мати місце у разі відтворення та лобіювання інтересів влади-власності.

Таким чином, урахувавши наявність в інститутах та їх основних формах потенціалу щодо стимулювання і водночас щодо стримування відтворення економічних відносин та економічних інтересів, слід визначити ті складники інституційного механізму, які дають змогу забезпечити переорієнтацію економічної системи в бік інтенсивного типу зазначеного циклічного процесу. Аналіз напрацювань науковців, зокрема О.Е. Бессонової, С.Г. Кірдіної, Н.С. Чернецової [2; 4; 5], показує, що в економічному середовищі діють базові інститути, які відтворюють первоздану інституційну структуру – інституційну матрицю, та ті, що діють ззовні для забезпечення її функціонування і нівелювання її перекосів та детермінують неефективність базових інститутів. Виходячи з цього, інтенсивний тип відтворення економічних відносин та економічних інтересів забезпечується основоположними інститутами – власності, свободи, конкуренції і ринку, суспільного поділу праці, їх складниками, а доповнюється допоміжними інститутами (держави, розподілу і перерозподілу, громадськості), що представлено нами на рис. 1

Однак основна функція, яку вони виконують у своїй сукупності в процесі побудови інтенсивного типу відтворювальних зв'язків, полягає у створенні (підтриманні) умов для безперервного відновлення взаємодії економічних інтересів, упорядкованості і безперервності відтворення економічних відносин, формування умов для забезпечення даного процесу на якісно новій основі.

Інститут власності виконує зазначені функції через умови і порядок реалізації відносин власності, захист та реалізацію прав власності суб'єктів (на володіння, користування, розпорядження ресурсами, активами,

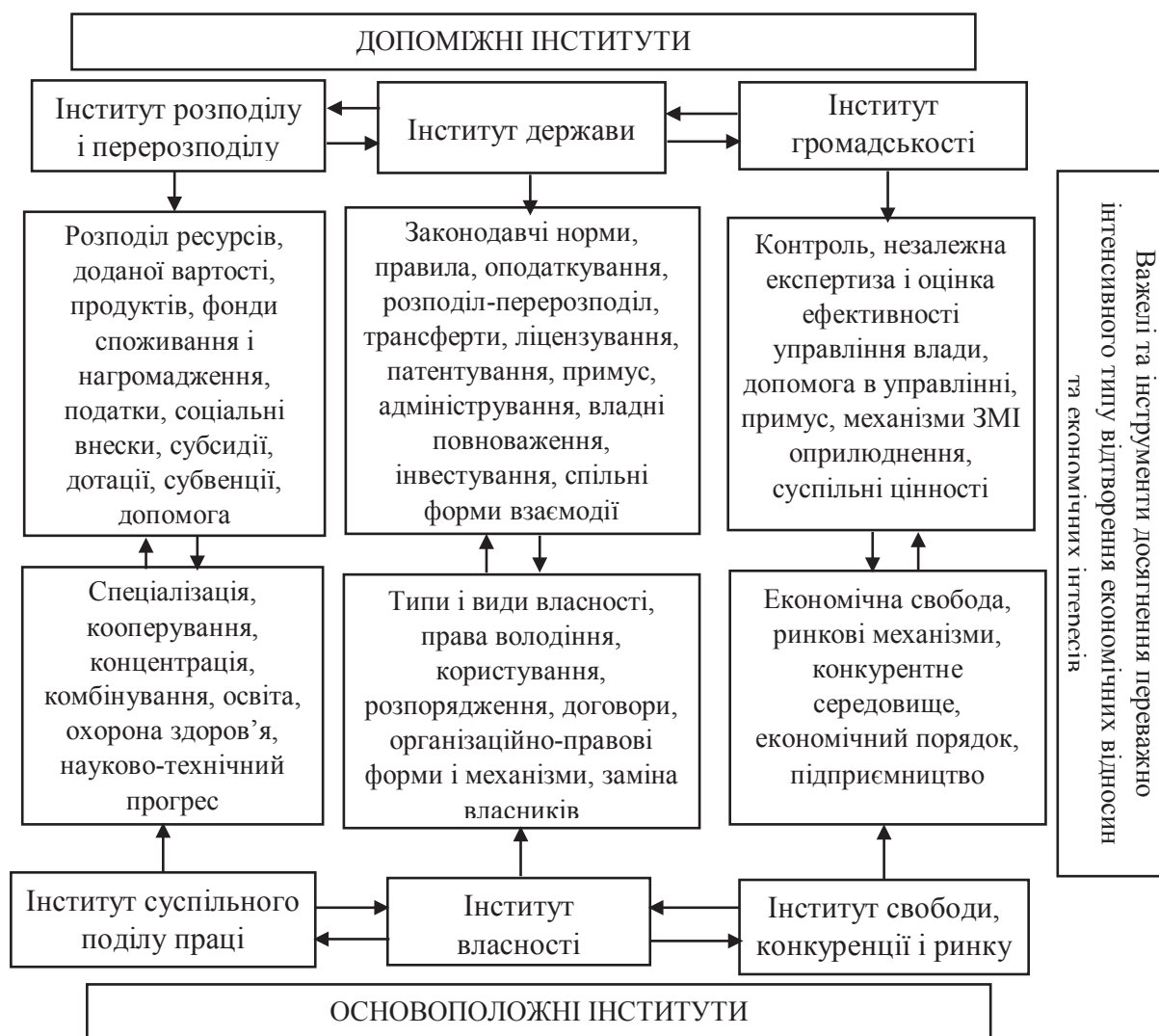

Рис. 1. Основоположні і допоміжні інститути, важелі та інструменти досягнення переважно інтенсивного типу відтворення економічних відносин та економічних інтересів

Джерело: розробка автора

товарами та послугами, інноваціями, інтелектуальними продуктами), закріплення їх якісно нових форм, структури, умов для отримання і розпорядження економічною вигодою, кардинальні зміни організаційних форм виробництва й управління. Тому саме інститут власності через закріплення прав на власність за певним суб'єктом, які, за висловленням Р.М. Нурєєва, виступають «правилами гри», що координують відносини між економічними суб'єктами та встановлюють доступ останніх до ресурсів в економічній системі [3], через встановлення належності власності, забезпечення їх захисту детермінує свободу економічної діяльності, а також утворює підґрунтя для відтворення економічних відносин та економічних інтересів на якісно новій основі. Адже спрямованість еко-

номічних суб'єктів на отримання прав власності відображає їхні економічні інтереси, однак лише їх суспільну форму, оскільки сутнісною основою економічних інтересів є об'єктивні відносини привласнення-відчуження. І разом із тим інститут власності створює умови, що детермінують якісно новий рівень самовідтворення суб'єктів.

Інститут свободи, конкуренції і ринку детермінує впорядкованість і узгодженість відтворення економічних відносин та економічних інтересів, оскільки створює підґрунтя і сприятливе середовище для даних процесів, зумовлює безперервність кругообігу ресурсів, продуктів, доходів тощо. Отже, зазначений інститут є, з одного боку, основоположним і системоутворюваним для відтворювального руху економічних

відносин та економічних інтересів, оскільки підтримує їх стійкі параметри, дає змогу зберегти їх сталу відтворювальну структуру, а також стійкість усієї економічної системи, її складових елементів, забезпечує взаємозв'язки між ними. З іншого боку, він є певною обмежувальною структурою, тому що ззовні задає, за висловленням Д. Норга, «рамки» або «межі» [1] економічних відносин у межах нормативно закріпленого економічного порядку, а також виявляє на поверхню умови і важелі їх подальшого відновлення.

Відповідно, у процесі досягнення переважно інтенсивного типу відтворення економічних відносин та економічних інтересів інститут свободи, конкуренції і ринку детермінує економічну активність і підприємницьку ініціативу суб'єктів, стимулює творчий пошук нових методів і форм економічних відносин, якісно нових форм продуктивних сил та їх розвитку (передусім робочої сили, засобів виробництва, технологій), оволодіння новими інформацією, знаннями і досвідом, що зумовлює утворення нових способів поєднання особистого і матеріального чинників виробництва. Водночас через даний інститут забезпечується вирішення конфліктів економічних інтересів на основі ліквідації бар'єрів на ринку для вільної економічної діяльності та економічної взаємодії суб'єктів, знищення монополій, загострення конкурентного суперництва, посилення дії інших ринкових механізмів. Останнє затверджує спрямованість суб'єкта на підвищення рівня економічних доходів, що зумовлює вдосконалення ним форм реалізації і методів взаємовідносин, організаційно- і техніко-економічних відносин, більш ефективний розподіл, перерозподіл ресурсів та доданої вартості, оновлення й розвиток продуктивних сил. Окрім того, на даних підвалинах закріплюються передумови для вирішення проблеми зрощення влади і власності, переорієнтування ресурсів держави у високотехнологічні галузі, спільні приватно-державні інноваційно-інвестиційні проекти, цифрові технології тощо.

Тому інститут свободи, конкуренції і ринку для вітчизняної економіки, заснованої на превалюванні «азіатського способу виробництва», може стати передавальним механізмом інтенсивного типу відтворення економічних

відносин та економічних інтересів, оскільки його основною функцією в редистрибутивних економіках, за висловлюванням С.Г. Кірдіної, є забезпечення відтворення у тих сферах, де безсила і неефективна координація з боку держави [4]. А в умовах поглиблення у вітчизняній економіці ринкових форм господарювання цей інститут повинен стати основою, оскільки для ринкового типу економіки інституційні структури ринку (обміну) і конкуренції є базовими, що проголошувалося ще класичною школою політекономії і також підкреслювалося сучасними вченими, наприклад О.Е. Бессоновою [2].

На нашу думку, значний вплив на досягнення інтенсивного відтворення економічних відносин та економічних інтересів чинить *інститут суспільного поділу праці*, оскільки на основі постійного поглиблення й ускладнення своїх форм поділ праці та його структурні елементи детермінують «найвеличніший прогрес», тобто прогресивний економічний розвиток, про що зазначав А. Сміт, забезпечують відновлення соціального статусу і самовідтворення економічних суб'єктів (К. Маркс, Ф. Енгельс) [8, с. 31]. Відповідно до марксистської концепції, поділ праці розглядається через зміну способу виробництва, тому він виступає змістовною характеристикою як продуктивних сил суспільства, так і виробничих відносин [8].

Дійсно, спеціалізація і кооперування як основні форми поділу праці призводять до інтенсивних якісних змін у відтворенні економічних відносин та економічних інтересів. Спеціалізація зумовлює формування більш тісних економічних зв'язків і відносин, структура яких постійно ускладняється й оновлюється, що встановлює пропорції концентрації нових форм привласнення-відчуження та економічних інтересів у певних сферах, введення нових елементів і вдосконалення способу виробництва, застосування досконалих засобів виробництва і робочої сили, детермінує прогрес, оптимізацію економічних зв'язків, застосування нових форм і механізмів реалізації економічних інтересів, установлює ступінь ефективності взаємодій, здійснених на якісно новій основі.

Кооперування зумовлює ефективність і раціоналізацію використання продуктивних

сил, їх постійне оновлення й удосконалення, комбінування та інтеграцію різних форм і типів власності, появу нових форм та механізмів привласнення-відчуження, що призводить до створення ефективних важелів узгодження конфліктів приватних і суспільних інтересів, створення найбільш оптимальних із погляду реалізації економічних інтересів форм взаємозв'язків і комбінацій ресурсів, затвердження глобального характеру взаємодії інтересів.

Таким чином, інститут суспільного поділу праці виступає механізмом, який устанавлює якісно нові, найбільш ефективні і прогресивні економічні співвідношення між взаємодіючими елементами системи відтворення економічних відносин та економічних інтересів, визначає інтенсивні кількісно-якісні перетворення продуктивних сил, виробничих відносин та економічних інтересів як форми їх прояву, що лежать в основі циклічного відновлення зазначених процесів.

Окрім того, зазначений інститут включає також субінститути, які підтримують хід та ефективність головних процесів. Йдеться про *субінститути освіти й охорони здоров'я*. Вказані субінститути формують механізми підтримання самовідтворення економічних суб'єктів та їх економічних інтересів через забезпечення доступу до освіти й охорони здоров'я. Ступінь якості робочої сили, рівень розвитку підприємницьких і креативне-творчих здібностей, рівень тривалості життя і здоров'я людини безпосередньо забезпечують підвищення продуктивності праці, розширення підприємницької та ділової активності в процесі економічних відносин, детермінують розроблення нових технологій, ноу-хау, застосування знань, інформації, досвіду. У підсумку це зумовлює якісні зміни в організаційно-економічних і техніко-економічних відносинах, підвищенні рівня економічної віддачі і рівня економії, зниження витрат, якісні зміни в розвитку самих економічних суб'єктів. Останнє положення стосується процесу постійного інтелектуального розвитку економічних суб'єктів, оволодіння новою інформацією і новими способами її передачі, новими навичками, отримання додаткової освіти і знань, імплантації в економічні відносини нових форм та способів отримання додаткового доходу.

Таким чином, зазначені інтенсивні якісні зміни, детерміновані субінститутами освіти й охорони здоров'я, створюють підґрунтя для забезпечення відтворення економічних відносин та економічних інтересів у динаміці на основі інтелектуального, професійного, економічного і соціального розвитку економічних суб'єктів, а також базу для забезпечення інтенсивного самовідтворення економічних суб'єктів, оскільки зумовлюють якісне відновлення їх життєздатності та нормального функціонування.

Інститут держави через законодавчі норми, правила, встановлення меж економічної діяльності, кількісних пропорцій розподілу і перерозподілу, через державне регулювання забезпечує захист прав власності, економічну свободу, дієвість ринкових механізмів, підтримує ефективність відтворення економічних відносин та економічних інтересів. Цей інститут координує формування нових форм і механізмів реалізації власності, персоніфікації приватної власності, нової спеціалізації, способів кооперації та поділу в процесі відтворення економічних відносин, регламентує й реалізує політику інтенсивного економічного розвитку.

Отже, інститут держави є механізмом, який забезпечує втілення установок інституту власності, оскільки детермінує реалізацію або навпаки – нереалізацію цільової функції останнього, стимулює або обмежує циклічність відтворення інтересів. Тому від ефективності діяльності інституту держави буде залежати дієвість інституту власності в економічній системі. І основним субінститутом держави, в руках якого знаходяться важелі управління власністю, є влада в особі органів державного і муніципального управління. Однак влада може зрощуватися з великою власністю, утворюючи стійку конструкцію в економічній системі, яка спотворює функціональні установки інституту держави, переорієнтовуючи їх на користь реалізації своїх приватно-власницьких інтересів. Тому інтенсивний характер відтворення економічних відносин та економічних інтересів є можливим за умови ефективної діяльності влади, забезпечення нею відтворення взаємодії інтересів приватної власності, створення приватно-державних

форм привласнення для реалізації суспільних інтересів і переорієнтації економіки на високотехнологічні форми виробництва. І зазначені функції інституту держави виступають органічним доповненням якісних трансформацій продуктивних сил і відносин власності, науково-технологічних перетворень у межах інституту суспільного поділу праці, розвитку інституту свободи, конкуренції і ринку, адже держава одночасно виступає «підтримкою» ефективних технологічних, інноваційних, ринкових змін і безпосереднім «новатором» інновацій, на що звертають увагу Ю.І. Пилипенко та Г.М. Пилипенко [9, с. 40].

Інститут розподілу і перерозподілу відіграє допоміжну функцію в реалізації цільових установок інститутів держави і власності, оскільки розподіл відображає відносини відчуження ресурсів, доданої вартості, продуктів тощо та їх відповідність потребам економічних суб'єктів у забезпеченні нормального функціонування та самовідтворення, а перерозподіл відображає відносини відчуження коштів держави й одночасного їх привласнення економічними суб'єктами, що реалізується державою в особі влади. Із цього виходить, що пропорції, форми і механізми розподілу (перерозподілу) визначають ступінь і межі реалізації економічних інтересів, можливості подальшого відновлення циклічного руху економічних відносин. Окрім того, зазначені характеристики та їх характер детермінують ефективність використання матеріальних продуктивних сил, міру їх оновлення й удосконалення, рівень розвитку людського чинника виробництва, оволодіння новими способами виробництва і технологіями, створення нових форм власності, ступінь упровадження нових економічних взаємодій тощо.

Отримані нами висновки показують, що через розподіл визначається частка фондів нагромадження і споживання, а отже, ступінь реалізації інтересів власників засобів виробництва, їх інноваційно-інвестиційних інтересів, а також інтересів робочої сили та постачальників ресурсів, можливості подальшого відновлення їх циклічної взаємодії. Своєю чергою, через подальший перерозподіл визначаються сфера і характер реалізації інтересів суспільства, відповідність його інновацій-

но-інвестиційним потребам і прогресивному суспільному розвитку на якісно новій основі, можливості безперервного відтворення економічних відносин в економічній системі.

Таким чином, інститут розподілу і перерозподілу характеризується закладеними в ньому потенційними можливостями спрямовувати інститут власності в напрямі інтенсивного типу відтворення економічних відносин та економічних інтересів, що забезпечується інститутом держави. І водночас – можливостями погодження конфлікту приватних і суспільних інтересів через спрямування коштів держави на приватно-державні форми реалізації інтересів суспільства, що в такому ракурсі взаємодії розкриває їх діалектичний та комплементарний зв'язок. З іншого боку, сполучення функціональної ролі інституту свободи, конкуренції і ринку з інститутом розподілу і перерозподілу за умов їх ефективної діяльності створюють, за визначенням О.Е. Бессонової, «рівні шанси» для розвитку всіх економічних суб'єктів, дає їм змогу отримати вигоди ринкових переваг та стає основою для побудови порядку відкритого доступу [2].

Інститут громадськості виконує функцію контролю над ефективністю діяльності влади в процесі виконання функцій держави щодо реалізації суспільних інтересів, досягнення інтенсивного розвитку в динаміці, протидії процесу зрощення влади і власності, нівелювання впливу монополій на інтенсивні зміни у відтворенні продуктивних сил, економічних відносин та економічних інтересів. Тому через даний інститут забезпечується симбіоз громадянського суспільства і влади, спрямований на ефективність взаємодії приватних та суспільних інтересів в економічній системі, відповідність базових інститутів та дій влади зазначеним інтересам, що виявляє зворотні зв'язки в інституційному середовищі.

Слід зазначити, що суспільна роль даного інституту полягає у тому, що він забезпечує контроль над раціональним та ефективним розподілом природних ресурсів, переходом до нових форм економічної взаємодії, заснованих на прозорості економічних відносин, доступу всіх економічних суб'єктів до перерозподілу державних коштів та об'єктів державної власності в процесі приватизації,

протидії проявам монопольного положення суб'єктів на ринку. Через здійснення контролю, незалежної експертизи й оцінки ефективності управління влади, оприлюднення інформації, примушування до прозорого перерозподілу коштів інститут громадськості протидіє конструкції «влада – власність». Відповідно, інститут громадськості чинить зворотний вплив на інститути власності, держави, свободи, конкуренції і ринку, розподілу та перерозподілу, що стимулює взаємодію економічних інтересів в економічній системі. Тому через зовнішній вплив із боку громадянського суспільства підвищується ефективність як основоположних, так і допоміжних інститутів, що детермінує спрямованість економічної системи на відтворення економічних відносин та економічних інтересів. Окрім того, громадськість займає активну позицію у питаннях забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку в динаміці, впровадження нових форм зв'язків із владою, що детермінує її безпосередню участь у реалізації економічних реформ та професійної взаємодії з нею в процесі прийняття управлінських рішень.

Висновки. Таким чином, основоположні і допоміжні інститути за своїм функціональним призначенням орієнтовані на створення й підтримання інституційних умов переважно інтенсивного типу відтворення економічних відносин та економічних інтересів та здатні на основі їх синтезу й ефективного функціонування забезпечити його конкретну реалізацію. Водночас закладений у даних інститутах потенціал обмеження може бути врівноважений зворотним впливом із боку громадськості, розширенням економічної свободи і конкуренції, дією ринкових механізмів.

Література:

1. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики. М.: Начала, 1997. 180 с.
2. Бессонова О.Э. Институты раздаточной экономики России: ретроспективный анализ. Новосибирск: ИЭиОПП СО РАН, 1997.
3. Латов Ю.В., Нуреев Р.М. Постсоветское институциональное развитие: в поисках выхода из колеи власти-собственности. *Мир России*. 2015. Т. 24. № 2. С. 50–88.
4. Кирдина С.Г. Об институциональных матрицах: тезисы теории. URL: http://www.kirdina.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=238.

5. Чернецова Н.С., Теплов Г.В. Структура современной институциональной матрицы. *Вестник СМГУ*. 2013. № 4. С. 118–126
6. Кіндзерський Ю.В. Інституційна пастка олігархізму і проблеми її подолання. *Економіка України*. 2016. № 12. С. 22–46.
7. Гриценко А.А. Институциональная архитектура: Объект, теория и методология. *Постсоветский институционализм: десять лет спустя*. Донецк: Каштан, 2005. 480 с.
8. Маркс К., Энгельс Ф. *Немецкая идеология*. Собр. соч. Изд. 2. Т. 3.
9. Пилипенко Г.М., Пилипенко Ю.І. Інституціональні інновації як фактор інноваційного розвитку національної економіки. *Економічний вісник НГУ*. 2009. № 2. С. 34–40.

Смесова В.Л. Институциональное обеспечение воспроизводства экономических отношений и экономических интересов интенсивного типа

Аннотация. В статье обоснованы основополагающие и вспомогательные институты, которые оказывают влияние на достижение воспроизводства экономических отношений и экономических интересов интенсивного типа. Определены рычаги институционального обеспечения данного процесса, выяснены количественно-качественные характеристики, которые позволяют обеспечить его интенсивный характер. Раскрыт потенциал институционального обеспечения интенсивных изменений институтов свободы, конкуренции и рынка, общественного разделения труда, государства, распределения и перераспределения, гражданского общества.

Ключевые слова: воспроизводство экономических отношений, власть, собственность, экономические отношения, экономические интересы, институт, интенсивный тип воспроизводства экономических отношений и экономических интересов, количественные изменения, качественные изменения.

Smiesova V.L. Institutional support for the reproduction of economic relations and economic interests of the intensive type

Summary. The article substantiates the fundamental and auxiliary institutions that influence the achievement of the reproduction of economic relations and economic interests of the intensive type. The levers of institutional support of this process are determined, the quantitative and qualitative characteristics, which allow to ensure its intensive nature, are clarified. The potential of institutional support of intensive changes in the institutions of freedom, competition and the market, the social division of labor, the state, distribution and redistribution, and civil society is revealed.

Keywords: reproduction of economic relations, power, property, economic relations, economic interests, institution, intensive type of reproduction of economic relations and economic interests, quantitative changes, qualitative changes.